

מערך שיעור: סיפורי השראה ונתינה בתקופת המלחמה

כתיבה: אלי שדה, ייעוץ: רעות בן-חורין, חנה בנדקובסקי, ד"ר שרה ברנשטיין.

תשפ"ד

המערך שלפניכם מיועד לכיתות ט' ומעלה, ומטרתו חיזוק החוסן החברתי, תוך מניעת התפתחות עמדות סטריאוטיפיות וגזעניות בקרב תלמידים. נשמח לקבל פידבקים, הצעות לשיפור ובקשות למערכים נוספים שתרצו לקבל. בנוסף, ניתן להזמין סדנה מלווה לצוות ההוראה על הנחיית דיונים קונפליקטואליים בכיתה ו/או התמודדות עם עמדות גזעניות (הסדנאות ניתנות בסבסוד גבוה על-ידי מרכז רוסינג). לפרטים: 054-4645990 (רעות) או מלאו את המשוב.

תקציר

סיפורים מעוררי השראה מהמלחמה יהוו בסיס לפיתוח חוסן ולכידות חברתית, וממנו נצא לשיחה פתוחה על סטריאוטיפים והכללות כלפי 'אחרים' ו'אחרות' בחברה הישראלית. המערך מתאים לחברה היהודית. משך המערך כשעה וחצי.

מטרות

- העלאת המודעות לנטיה הטבעית של כולנו לתייג ולהכליל 'אחרים'.
- יצירת מרחב בטוח להתבוננות לא שופטת בנטיה הזו, ולשיח פתוח וכנה עליה.

רציונל

מודעות לחשיבה הסטריאוטיפית הטבעית של כולנו, והיכולת לדבר עליה באופן חופשי, בגילוי לב ובכנות, בתוך מרחב בטוח, אמפטי וחסר שיפוטיות, יאפשרו התמודדות טובה יותר עם אופן החשיבה הטבעי הזה, התנהלות מושכלת יותר וסטריאוטיפית פחות.

עזרים

- מצגת תמונות סיפורי ההשראה.
- פתקים עם שאלות עיבוד.

מהלך הפעילות

בשיעור זה המורה לא תציג את נושא השיעור בתחילתו, אלא תציג את נושא פעילות הפתיחה בלבד (סיפורי השראה ונתינה).

פתיחה - מליאה (15 דק')

המורה תציג את נושא פעילות הפתיחה: סיפורי השראה ונתינה, ותשאל מי רוצה לשתף במשהו שעשיתם/ן בשביל מישהו אחר (במשפט אחד בלבד). איך זה גרם לכם להרגיש?

חלק א' - הסיפורים (35 דקות)

המורה תאמר - כעת נפגוש כמה סיפורי השראה שהתרחשו מאז ה- 7 באוקטובר (מצגת להקרנה, וכאן פרטי הסיפורים המלאים).

דגשים להעברת הסיפורים:

- חשוב לספר את הסיפורים בסדר בו הם כתובים.
- מקרינים את התמונה ומספרים על האדם בתמונה, ללא ציון שם או פרטי זהות נוספים.
- בסוף כל סיפור חושפים את השם ופרטי הזהות הנוספים (אם ישנם) ומאפשרים תגובות ושיח קצר. למשל, אפשר לשאול את התלמידים אחרי הסיפורים הרלוונטי אם לדעתם מי שמסופר עליו פחד/ה, או איך הם חושבים שהיו נוהגים במצב כזה.
- המורה תדגיש, שכל אחד מגיב אחרת במצבים של סכנה; שכל רגש הוא לגיטימי; ושכולנו גם מפחדים לפעמים, ולא חייבים תמיד להיות גיבורים.
- אם התלמידים מביעים הפתעה בעקבות חלק מהסיפורים, ניתן להקדים את הדיון שמופיע בהמשך ולשלבו בחלק זה של המערכ.

חלק ב' - עיבוד ודיון

עיבוד בזוגות (10 דקות)

מפזרים על הרצפה פתקים עם אופציות להתייחסות (ניתן להדפיס מהנספח שבהמשך), למשל:
מה זה עשה לי לשמוע את הסיפורים / משהו שלמדתי על עצמי / משהו שנגע בי / שאלה שעלתה לי / משהו שהפתיע אותי / משהו שנשאר איתי מהסיפורים / תחושה שהסיפורים עוררו בי.

כל אחד בוחר נקודה אחת להתייחס אליה, ואז מתחלקים ומשתפים בזוגות. מחליפים זוגות במספר סבבים, או לחלופין נשארים עם אותו בן זוג ובוחרים כרטיסיה נוספת להתייחסות.

מהלך הפעילות - המשך

דיון במליאה (20 דקות)

המורה תשאל:

1. אילו תחושות עלו בכם כששמעתם את השמות שמאחורי הסיפורים?
2. משהו הפתיע אתכם?
3. אם התלמידים הופתעו המורה תשאל: מה לדעתכם הסיבה שהופתעתם? מה לדעתכם הסיבה שאנשים שלא חשבתם שיעזרו עזרו?

בדיון על שאלה 3 (במידה ומתקיים) תזכיר המורה את המושג סטריאוטיפ, תסביר אותו (ראו הגדרות להלן) ותשאל: מי רוצה לשתף מקרה שמישהו גיבש עליכם דעה בגלל הזהות שלכם? אילו תחושות עלו בכם? מי רוצה לשתף מקרה שגיבשתם דעה על מישהו בגלל הזהות שלו ואחר-כך חשתם שטעיתם?

"סטריאוטיפ" (מיוונית: רושם מוצק stereo + týpos) - הוא דימוי, תיאור או אפיון מכליל לגבי קבוצה (כמו למשל חברי דת מסוימת או גזע מסוים). הסטריאוטיפ מקל עלינו להתמודד עם עומס ידע על האנשים סביבנו, ועוזר לנו 'לסדר את העולם'. חסרונותיו בכך שהוא יוצר הכללות, במקרים רבים שגויות ואף שליליות, המבוססות על מידע חלקי (מתוך אתר משרד החינוך וויקיפדיה).

"חשיבה סטריאוטיפית" - היא חשיבה על אדם כעל חבר בקבוצה מסוימת, תוך שכחת המימד האינדיבידואלי וקיומם של מאפיינים ייחודיים לכל אדם. זוהי נטייה טבעית, שעוזרת לנו לבנות שוב תחושות של סדר ושליטה במצב, והמודעות לה עשויה לצמצם התייחסויות סטריאוטיפיות לאחר. (מתוך אתר משרד החינוך).

המורה תספר סיפור אחד נוסף: איסמעיל אלקרנאוי ומשפחתו (תמונה בשקף האחרון במצגת), בדואים מרהט, קיבלו טלפון מבן דודם שנקלע לאש בקיבוץ בארי, ומיד יצאו למקום כדי להצילו. בדרך פגשו עשרות צעירים שברחו מהמסיבה, והחליטו להציל אותם קודם. אחרי שהצילו מעל 30 אנשים נסעו סוף סוף לחלץ גם את בן-דודם ואספו למכוניתם גם את איה מידן, תושבת מבארי. בדרך פגשו אותם חיילי צה"ל, חשבו שהם מחבלים וכיוונו אליהם עשרות נשקים. במזל, ורק בזכות נוכחותה של איה ברכב, הבינו בסוף שהם לא מחבלים.

אם לא התקיים דיון בשאלה 3 שלעיל: המורה תשאל בסיום הסיפור- מה קרה כאן? איך קרה שהחיילים כמעט ירו בטעות באנשים שהצילו אחרים? ואז תזכיר ותגדיר את מושג הסטריאוטיפ, כפי שמפורט למעלה, ותאמר שהסיפור הוא דוגמא לאילו תוצאות יכולה לגרור חשיבה סטריאוטיפית.

אם התקיים דיון בשאלה 3: המורה רק תשאל: איך המושג מתקשר לנושא הסטריאוטיפ? ותסכם שהסיפור הוא דוגמא לאילו תוצאות יכולה לגרור חשיבה סטריאוטיפית.

אילו מחשבות נוספות עולות בכם כעת?

סיכום (10 דקות)

המורה תאסוף את עיקרי הדברים שנאמרו בדיון ותסכם: כשאנחנו פוגשים אדם שונה אנחנו יכולים לראות קודם כל את האדם כאדם, מעבר ל'תגיות', ולחפש את המשותף והדומה בינינו, או לראות קודם את ה'תווית' ואפילו עלולים לשפוט את האדם בלי להכיר אותו באמת.

סבב סיום- מילה אחת שכל אחד יוצא איתה (לא איך היה, אלא מילה מתוך התוכן שעלה במפגש).

מה זה עשה לי לשמוע את הסיפורים

משהו שלמדתי מהסיפורים

משהו שלמדתי על עצמי

תחושה שעוררו בי הסיפורים

משהו שהפתיע אותי

משהו מהסיפורים שנשאר איתי

מחשבה או שאלה שעלתה לי

משהו מהסיפורים שנגע בי